

Missä on

Mape Morottaja

puolet

TUNTEMATONTA DNA:TA ETSIMÄSSÄ

minusta?

LIKE

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Suomen tietokirjailijat ry,
Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö JOKES ja Otavan Kirjasäätiö.

© Mape Morottaja & Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Kansi: Tommi Tukiainen

Taitto: M. Pietikäinen

Kuvat: Kirjaan haastateltujen henkilöiden kotialbumeista

LIKE

Like Kustannus

Helsinki

www.like.fi

ISBN 978-951-1-47935-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

SISÄLLYS

Aluksi	7
<i>Riikka, 56</i>	
Eikö vihkiraamattuun merkitty mies olekaan isäni?	11
<i>Susanna, 52</i>	
Dna-testiin oikeuden määräyksellä	41
Geneettinen sukututkimus ja dna-etsivien työ	67
<i>Janika, 20</i>	
Kun äitikään ei tiedä lapsen isää	75
<i>Miina, 34</i>	
Kuoliko isäni sittenkään auto-onnettomuudessa?	93
Isyyden selvittäminen oikeusteitse	120
<i>Jukka, 37</i>	
Isä ja poika menettivät yli kolmekymmentä yhteistä vuotta	125
<i>Tarja, 61</i>	
Dna-testi vuosikymmeniä hautaamisen jälkeen	151

Isyyden selvittäminen kuoleman jälkeen	172
<i>Ninni, 65</i>	
Dna-testi ja mummin valheet	177
<i>Sofia, 30</i>	
Vanhempien salaisuus paljastui vahingossa	189
Hedelmöityshoidot lahjoitetuilla sukusoluilla	207
<i>Maria, 43</i>	
Lahjasolusiskosten dna-testi toi yllätyksen	211
<i>Nina, 50</i>	
Dna-testillä löytyi 19 puolisisarusta ympäri Eurooppaa	233
Anonyymi lahjasoluluvuttaja voi paljastua dna-testillä	249
<i>Hannele, 60</i>	
Eräänä päivänä lahjasolupoika lähetti viestin	257
Kiitokset	265
Lähteet	267

ALUKSI

Dna-testaus on vuosi vuodelta suosituempaa. Ihmiset ovat intoutuneet tutkimaan sukujuuriaan ja etsimään tuntemattomia sukulaisiaan. Toisin kuin vielä vuosikymmen sitten, nykyään meistä lähes jokainen voidaan jäljittää dna-testien avulla, kun geneettinen ja perinteinen sukututkimus yhdistetään. Vaikkei olisi itse tehnyt dna-testiä, todennäköisesti joku suvusta on. Suomessa dna-testejä ovat tehneet jo kymmenet tuhannet ihmiset. Tarkkoja lukuja ei ole, sillä kyse on kaupallisten yritysten liikesalaisuuksista. Maailmanlaajuisesti testattuja on kymmeniä miljoonia.

Dna-testaus on mullistanut perheiden, sukujen, sisarusten, lasten ja vanhempien suhteita ympäri maailman. Yhä useamman on mahdollista saada biologiset juurensa selville muutaman kymmenen euron hintaisella kaupallisella dna-testillä. Yhä useamman suvun haudatuksi luullut salaisuudet paljastuvat ja totuus tulee julki. Olemme täysin uuden edessä. Ihmisen perimä on koodattuna dna:han. Kun perimää verrataan toisen ihmisen perimään, selviää kuinka paljon on yhteistä dna:ta. Tämä dna:n määrä ilmaistaan senttimorganeissa. Mitä suurempi on senttimorganien määrä, sitä läheisemmästä sukulaisuudesta on kyse.

Suomessa on tilastokeskuksen arvion mukaan noin satatuhatta isätöntä ihmistä, ja edelleen vuosittain kaksi prosenttia syntyneistä on lapsia, joiden isästä ei ole tietoa. Suurin osa tämän teoksen henkilöistä ei ole tiennyt, kuka heidän biologinen isänsä on

tai heille on valehdeltu isän henkilöllisyys. Juurettomuus ja tunne puolikkaan puuttumisesta on saanut heidät etsimään vastausta kysymyksiin: mistä olen lähtöisin, missä ovat juureni, kuka on biologinen isäni tai sukusolujeni luovuttaja, millainen hän on ja mistä hänet löytäisin.

Tämän teoksen tarinoissa kuljetaan aina 1950-luvun olemattomien ehkäisykeinojen päivistä tähän hetkeen ja luovutetuilla sukusoluilla alkunsa saaneisiin lapsiin. Olen lukenut ja tutkinut satoja sivuja tarinoihin liittyvien oikeudenkäyntien lausuntoja ja tuomioita, lakitekstejä, lastensuojeluilmoituksia, sosiaaliviranomaisten lausuntoja, virkatodistuksia, tietopyyntöjä ja muita asiakirjoja sekä dna-testituloksia, etnisyysskarttoja, sukupuita ja henkilökohtaisia kirjeitä ja viestejä. Eteeni avautui maailma, jonne mahtuu valtava määrä salaisuuksia, surua, häpeää ja kyyneleitä, mutta myös totuuden siemeniä sekä iloa ja riemua uusista sukulaisuuksista.

Missä on puolet minusta? Moni tämän teoksen henkilöistä on esittänyt kysymyksen ensimmäisen kerran jo murrosiän kynnyksellä, kun omat juuret ovat alkaneet kiinnostaa. Lähes yhtä usein kirjan henkilöt ovat jääneet vastauksia vaille. Useimmiten äiti on ainoa ihminen, joka on kohdannut isän, mutta äiti ei ole halunnut tai osannut kertoa vastauksia. Enää isäänsä etsivät eivät kuitenkaan ole äidin muistin tai hyväntahtoisuuden varassa. Dna-testit ovat muuttaneet kaiken.

Dna-testeistä käydään aika ajoin kiivastakin eettistä keskustelua. Erityisesti niiden luotettavuus puhuttaa. Dna-testejä tavalisille ihmisille eivät valtiot, tieteelliset instanssit tai sairaalat, vaan pääosin kansainväliset kaupalliset yritykset. Tämä herättää kysymyksen testien riskeistä. Mitä tietoja luovutamme ja kenelle, kun teemme viattomalta tuntuvan dna-testin?

Jokaisella lapsella, jo aikuiseksi kasvaneellakin, on kuitenkin oikeus tietää perimänsä. Lapsen oikeuksien sopimuksessa julistetaan, että lapsella on oikeus tuntea vanhempansa. Puuttuva isä merkitsee tyhjää paikkaa sukujuhlissa, koulun päättäjäisissä, lapsen sydämessä.

Vuoden 2023 lopulla Yle Arenassa julkaistiin ohjaamani ja käsi- kirjoittamani *Puolet minusta?* -niminen dokumenttisarja. Siinä kaksi henkilöä lähtee etsimään biologisia isiään dna-testien avulla. Sarja on saanut valtavasti huomiota ja herättänyt paljon keskustelua: dna-testaus koetaan mielenkiintoiseksi ja innostavaksi, mutta se aiheuttaa myös epäluuloa ja pelkoakin. Dokumenttisarjan jälkeen minulle jäi tunne, että paljon olisi vielä kerrottavaa, ja päätin kirjoittaa tämän teoksen.

Tässä teoksessa yksitoista ihmistä kertoo, kuinka dna-testaus mullisti heidän elämänsä: Miina haastoi isänsä oikeuteen, jotta sai tietää totuuden. Ninnin tytär teki dna-testin, ja mummin petos paljastui. Isän hauta avattiin, jotta Tarja sai varmuuden juuristaan. Jukan biologinen isä suree, ettei tiennyt 36 vuoteen poikansa olemassaolosta. Itsellinen äiti Nina löysi lahjasolulapselleen 19 sisarusta.

Nämä tarinat ovat vain jäävuoren huippu. Näitä tarinoita on Suomessa ja tuhansia.

Tampereella 2.3.2024

Mape Morottaja

Kirjassa tarinansa kertovien henkilöiden ja heidän läheistensä nimet on muutettu yksityisyyden suojelemiseksi.

Riikka, 56

EIKÖ VIHKIRAAMATTUUN MERKITY MIES OLEKAAN ISÄNI?

Haastehakemus oikeudelle 28.3.1968.

Haastaja aviomies, vastaaja aviovaimo

Heinäkuun 30 päivänä 1967 minut vihittiin avioliittoon ■■■■■ ■■■■■:n kanssa. Seuranneen lokakuun 23 päivänä vaimoni synnytti täysiaikaisen lapsen, joka sai nimen ■■■■■ ■■■■■. Kun olin tutustunut vaimooni vasta vihkimistä edeltäneen huhtikuun 11 päivänä sitä ennen häntä tuntematta taikka koskaan edes näkemättä, ei ole mahdollista, että lapsi olisi minun siittämäni.

Vaimoni on ollut tietoinen raskaudentilastaan ilmeisesti jo ennen tutustumistamme ja vihittäessä salannut minulta olevansa raskaana toisesta miehestä, mikä seikka, jos olisin ollut siitä tietoinen, olisi pidättänyt minut menemästä avioliittoon hänen kanssaan. Siitä, ettei lapsi ole ollut minun siittämäni, olen saanut varmuuden synnytyksen tapahduttua 23.10.1967.

Tämän vuoksi kunnioittaen pyydän, että [REDACTED] [REDACTED] kutsutaan vastaamaan kanteeseeni, jossa vaa-
din, että avioliittomme julistetaan peruuntuneeksi
ja että samalla määrätään, ettei [REDACTED] [REDACTED] ole
oikeutettu käyttämään sukunimeäni.

Riikka syntyi vuonna 1967, jolloin hänen äitinsä oli naimisissa. Vajaa vuosi myöhemmin avioliitto kuitenkin mitätöitiin. Äidin elämä syöksyi alamäkeen ja mieli itsetuhoisiin ajatuksiin. Liiton kohtaloksi koitui lapsi, joka oli väärälle miehelle. Tuo lapsi oli Riikka.

”Minun tarinani on samalla tarina äitiyden haavoista seitsemältä eri vuosikymmeneltä. Se alkaa isoäidistäni 1930-luvulta ja jatkuu läpi vuosikymmenten aina lapsenlapseni saakka 2010-luvulle.

Mummoni tuli pohjoisesta Etelä-Suomeen karjakkokouluun ja piikomaan vauraille maatiloille jo hyvin nuorena. Kartanossa palvellessaan hän alkoi odottaa lasta miehelle, jonka suku ei halunnut köyhää piikatyttyä taloonsa. Ajalle tyypilliseen tapaan mummoni lähetettiin raskausmahansa kanssa toiseen kartanoon, ja hän palasi takaisin palveluspaikkaansa vasta poikalapsen syntyttyä. Siitä alkoi mummoni haavoitettu äitiys.

Joitakin vuosia myöhemmin mummoni tapasi muurarina toimineen pappani, ja he menivät naimisiin. Avioliiton ulkopuolella syntynyt Taisto oli tuolloin nelivuotias. Isovanhemmille siunaantui liuta lapsia – kaikkiaan kahdeksan, ja yksi heistä oli sotien jälkeen 1940-luvun lopulla syntynyt äitini.

Suurperhe asui pienessä punaisessa mökissään, mutta he olivat ilmeisen onnellisia. Tosin pappani ei koskaan täysin hyväksynyt mummon aviotonta lasta omien biologisten lastensa rinnalle.

Taloon astui kuitenkin suru, sillä mummoni menehtyi yllättäen vähän yli 50-vuotiaana juuri ennen syntymääni. Tuolloin äitini oli jo muuttanut lapsuudenkodistaan toiselle paikkakunnalle.”

Riikan äiti oli käynyt kansakoulun ja lähtenyt 1960-luvun puolivälin tienoilla sisarensa perässä töihin isommalle paikkakunnalle.

”Äidin aikuistuminen tapahtui juuri silloin, kun hyvin vapaa-mieliset arvot olivat vallalla nuorten keskuudessa. Luulen, että tietynlaisen yhteiskunnallisen muutoksen ja seksuaalisen vapautumisen myötä äitini on ollut aika pyörityksessä uudessa ympäristössä varsin kokemattomana maalaistytönä. Ehkäisy pillerit olivat yleistymässä, mutta eivät ilmeisesti olleet vielä ehtineet äitini elämään, kun minä sain alkuni.

Äiti alkoi seurustella Ilmarin kanssa keväällä 1967 ollessaan 21-vuotias. Pian hän huomasi olevansa raskaana. He menivät Ilmarin kanssa saman tien heinäkuussa naimisiin kolmen kuukauden seurustelun jälkeen. Minä synnyin heidän avioliittoonsa lokakuussa vuonna 1967 – kuusi kuukautta ensitapaamisesta. Ilmari vei äidin sairaalaan synnyttämään mutta ei enää hakenut vaimoaan sairaalasta, kun minä olin syntynyt.

Synnyin nuoren äitini kauhuksi jalat edellä ja todellakin liian aikaisin. Syntymästäni kun laskee taaksepäin, niin minä olen saanut alkuni tammi–helmikuussa. Äiti ja Ilmari olivat tavanneet ja alkaneet seurustella vasta huhtikuussa.”

Äidin veljestä Taistosta tuli Riikan kummisetä. Taisto haki sisarensa ja tämän pienen tyttären laitokselta. Äiti ja tytär menivät asumaan äidin lapsuudenkotiin, jossa äidin isä asui nyt yksinään.

”Mummo oli kuollut vain kuukautta aiemmin sydänvaivoihin. Surua oli perheessämme siis jo entuudestaan. Koska Taisto oli

itse avioton lapsi, hän varmaan ymmärsi hyvin äitiäni ja halusi auttaa aviomiehen hylkäämää siskoaan. Taisto oli kaikista mummoni lapsista se, joka kantoi koko elämänsä ajan eniten huolta lapsuuden perheestään. Siksi tuntuu pahalta, että pappa, joka hoiti minua ja joka oli minulle läheinen, ei pystynyt arvostamaan Taistoa, jonka biologinen isä hän ei ollut. Se jätti jäljen Taiston elämään.”

Riikka sai vuonna 1994 käsiinsä äidin avioliiton mitätöintiin liittyvät asiakirjat. Niistä paljastui, että äiti oli käynyt ensimmäisen kerran neuvolassa juhannuksen tienoilla 1967.

”Äiti on kertonut, ettei hän ymmärtänyt odottavansa minua, kun tapasi Ilmarin. Hän oli vasta silloin kokenut ensimmäiset läheisemmät kanssakäymiset pojan kanssa eikä voinut käsittää, että vain ne muutamat kiihkeät hetket muuttaisivat koko hänen loppuelämänsä. Äiti oli käynyt lääkärissä kesäkuussa, eli noin puolella välissä raskautta, ja uskon, ettei hän ollut ennen tätä edes tajunnut olevansa raskaana.

Oikeudenkäyntipapereista olen ymmärtänyt, että äiti ja Ilmari olivat ilmeisesti yrittäneet jatkaa yhteistä elämäänsä syntymäni jälkeenkin, vaikka he eivät asuneet yhdessä. Yhdessäolo kuitenkin loppui, kun asiaan puuttui äitini anoppi eli Ilmarin äiti. Myös hän oli laskenut, etten minä voinut olla hänen poikansa lapsi, koska äiti ja Ilmari olivat tavanneet vain puoli vuotta aiemmin. Anoppi lähti tarmokkaasti pitämään poikansa puolია, aina oikeuteen saakka. Siitä lähti vyöryen äitini mustamaalaaminen huonoksi naiseksi ja petkuttajaksi, joka vedättämällä sai kunniallisen Ilmarin viemään hänet vihille. Äitiä kohdeltiin todella julmasti, ja hän joutui istumaan jokaisessa oikeudenkäynnin käsittelyssä ja kuulemaan vasten kasvojaan tämän kaiken. Oikeudessa äidin minuus, avioliitto ja tulevaisuus tuhottiin.”

Ote oikeudenkäynnin asiakirjoista 8.5.1968.

Kantaja aviomies, vastaaja aviovaimo

Aviovaimon avustajan vastaus

Vastaajan avustaja sanoi, että vastaaja kylläkin on ollut raskaana toisesta miehestä avioliittoon mennessään, mutta se, ettei kantaja olisi tiennyt tästä raskaudesta ei ole totta; että kesäkuussa 1967 vastaaja kävi lääkärin luona epäillessään olevansa sairas, että tällöin lääkäri kuitenkin totesi, että hän on raskaana ja kehotti vastaajaa menemään neuvolaan tutkittavaksi.

Kantaja oli tietoinen alkaen ensimmäisestä neuvolakäynnistä 21.6.1967 että tuolloin lapsen syntymäajaksi arvioitiin 4.11.1967. Kantajan on näin ollen täytynyt olla tietoinen, ettei huhtikuussa 1967 tuota lasta ole voitu siittää, vaan että siittämisen on täytynyt tapahtua jo paria kuukautta aikaisemmin, että sen jälkeen kantaja ja vastaaja olivat vihityt, asiasta oli keskusteltu.

Aviomiehen avustajan vastaus

Kantajan avustaja kiisti päämiehensä puolesta jyrkästi tämän olleen avioliiton solmiessaan tietoinen siitä, että vastaaja olisi ollut raskaana toisesta miehestä.

Oikeuden papereissa oli liitteenä myös Riikan äidin kirje aviomiehelleen Ilmarille. Kirjeestä huokuu onnettoman nuoren tytön kärsimys.

”Äidin kirjeestä paljastuu, että äiti rakasti Ilmaria. Hän on kirjoittaessaan aivan epätoivoinen. Hän ei ymmärrä miksi Ilmari jättää hänet, vaikka he rakastavat toisiaan. Äiti koki, että hän oli Ilmarin kanssa saanut kaiken onnen mitä maailmassa voi saada ja sitten tämä oli riistänyt sen häneltä julmalla tavalla. Äiti kuvailee omaa rakkauttaan Ilmariin aidoksi ja puhtaaksi.

Äiti ei myöskään kiellä omia virheitään ja toteaa kirjeessä, että hänelle on aivan sama mikä on hänen tuomionsa oikeudessa, sillä hän oli jo raskaimman tuomion saanut tultuaan hylätyksi. Äiti pyytää Ilmaria palaamaan takaisin ja rukoilee antamaan hänelle anteeksi. Äidin epätoivo kasvaa kirjeen edetessä ja hänellä on itsetuhoisia ajatuksia. Hän toteaa, että hänen elämänsä on arvotonta ilman Ilmaria ja hän pyytää, että jos hänelle sattuu jotain, niin mies huolehtii, että minä pääsen hyvään perheeseen, sillä ’Riikka on viaton kaikkeen’. Äiti toivoo, että Ilmari ei tuomitse minua ja kirjoittaa, että ’kun minua ei enää ole, käy joskus katsomassa pientä Riikkaa. Tämä voi olla viimeinen toiveeni’.

Oikeudenkäynnin myötä Riikan äidistä tuli aviottoman lapsen yksinhuoltaja 1960-luvun lopulla. Riikka oli tuolloin noin seitsemän kuukauden ikäinen. Äiti ei koskaan lähtenyt selvittämään isyyttä, ja niinpä Riikan papereihin on merkitty, ettei isää tiedetä. Oikeuden päätöksen jälkeen äidin ja Riikan onni olivat sukulaiset, jotka auttoivat.

”Äidin avioliitto peruttiin, isyys kumottiin ja minut mitätöitiin. Olen usein ajatellut, kuinka tuon ajan naiset joutuivat kantamaan yksin äärimmäistä häpeää rakkaudesta ja sen hedelmistä. Olisi ollut kohtuullista, että myös miehet olisivat kantaneet vastuunsa näissä tragedioissa.

Oli onni, että oikeudenkäynnin aikaan asuimme äidin isän luona. Hänet nähtiin pienen perheemme maksajana ja huoleh-

tijana. Kukaan ei ollut sanonut, että minut voitaisiin ottaa huostaan, mutta se pelko äidillä todennäköisesti oli. Hän oli rahaton ja työtön yksinhuoltaja ja hädin tuskin itsekkään aikuinen.

Tämän kaiken 1960-luvun myllerryksen seurauksena minä, tuntemattoman miehen lapsi, olen tilanteessa, jossa lähes 60 vuotta myöhemmin etsin biologista isääni dna-testin avulla.”

Riikan äidin itsetuhoiset ajatukset menivät ohi ja äiti toipui. Hän kuitenkin traumatisoitui Riikan mukaan niin pahoin oikeudenkäynnistä, ettei ole pystynyt koskaan keskustelemaan biologisesta isästä Riikan kanssa.

”Kaikesta huolimatta me selvisimme äidin kanssa kaksin aina vuoteen 1971. En tiedä kuinka se tapahtui, mutta selvisimme. Sitten saimme elämäämme uusia ihmisiä. Olin neljävuotias, kun äiti meni uudelleen naimisiin. Miehestä tuli minun isäni, vaikkei hän biologinen isäni ollutkaan. Isäpuolen lisäksi sain myös pikkuveljen, perheen, kokonaisen suvun ja lopulta myös isäpuoleni sukunimen ennen kuin aloitin koulun. Vanhemmilleni oli tärkeää, että meillä kaikilla oli sama sukunimi. Sain elää perheessä, jossa asiat olivat hyvin. Olen rakentanut perustukseni tälle pohjalle. Isäpuoleni ja hänen sukunsa ovat olleet oman aikansa edelläkävijöitä, kun he ottivat minut ja äitini täysivaltaisiksi jäseniksi sukuunsa. Niin totaaliseksi perheenjäseneksi ja salaisuudeksi, että veljenikin oli jo kymmenen vanha, kun hän sai tietää, että meillä on eri isät.

Minä olen aina tiennyt, ettei isäpuoli ole biologinen isäni, mutta isästäni minulla ei ollut mitään tietoa. Äiti ei koskaan puhunut asiasta, vaikka siitä joskus kouluikäisenä häneltä kyselin. Hän antoi kuitenkin ymmärtää, että isäni on hänen ensimmäinen aviomiehensä Ilmari. Ja varmaan hiljentääkseen kyselyni äiti

antoi minulle heidän vihkiraamattunsa. Siihen oli kirjoitettu kaikkien meidän, Ilmarin, äitini ja minun nimet sekä kaikkien syntymäajat, heidän vihkimispäivämääränsä ja minun kaste-päivämääräni. Raamatusta tuli aarteeni, sillä se oli ainoa todiste isäni olemassa olosta.

Vaikka kaikki oli perheessämme hyvin, kaipasin salaa biologis-ta isääni. Hänestä oli tullut perheemme suuri salaisuus. Äiti ei suostunut käsittelemään asiaa. Olen pienestä lapsesta saakka ais-tinut sen olevan aihe, johon en saa vastauksia ja josta on pidettava

suu kiinni. Muistan tietynlaisen negatiivisen jännitteen, joka laskeutui, jos otin isäni puheeksi. Se on jättänyt minuun hyvin syvän muistijäljen. Minulle tulee edelleen se sama tunne, kun pitää puhua jostain vaikeasta asiasta.”

Riikka asui lapsuudenperheensä kanssa pienessä teollisuuskaupungissa, isossa kerrostalossa järven rannalla. Isä työskenteli tehtaassa ja kaikki muutkin tehdaslaiset asuivat samassa korttelissa. Yhteisössä oli paljon lapsia ja Riikka koki, että elämä oli hyvää.

”Samaan aikaan odotin vihkiraamatun miehen ilmestyvän jostain. Ajattelin, että hän saapuu rippijuhliini tai viimeistään ylioppilasjuhliini, koska kyllähän hänen niin kuului tehdä. Muistan rippijuhlat ja tunteen, kun päivä muuttui illaksi, eikä isää näkynyt. Oma arvoni ihmisenä romuttui mielessäni ja ajattelin, etten ole hänen arvoisensa. Kukaan ei kertonut minulle totuutta: hän ei koskaan saapuisikaan.”

”Yläasteikäisenä, 1980-luvun alussa, rakentelin mielessäni tarinaa isästäni. Ihailin parhaan ystäväni isää, joka kuljetti lapsiaan hienoissa harrastuksissa ja matkusteli ulkomailla ja Lapissa kaksin tyttärensä kanssa. Ystäväni isästä ammensin tarinaa, millainen minunkin isäni voisi olla. Koska en voinut kysyä isästäni keneltäkään, käänsin kivet ja kannot löytääkseni vastauksia.”

Kannan käsissäni huojuen kirjaston paikallislehden valtavia vuosikirjoja kohti lukusalia ja horjattaen pamautan ne pöydälle. Olin nähnyt sanomalehdissä vihki- ja kasteilmoituksia ja saanut idean: sellaisia ilmoituksiahan voisi olla myös vanhemmistani ja minusta. Olin iloisesti yllättynyt, kun sanomalehden vuosikertoja löytyi pienen kirjastomme hyllystä, vaikka syntymästäni on kulunut jo 15 vuotta.

Istahdan pöydän ääreen ja aloitan urakan. Kirjat ovat sen verran isoja, että ne mahtuvat vain yksi kerrallaan pöydälle. Minua jännittää, aivan kuin olisin tekemässä jotain kiellettyä ja salaista. Vilkuilen ympärilleni, ettei vaan kukaan kaveri satu olemaan kirjastossa. Meillä on tapana istua täällä usein yhdessä ja lukea lehtiä tai sitten vain olla. Tästä asiasta en kuitenkaan halua puhua heille, siksi minun on tehtävä tämä yksin. Kaverit ei tiedä, että etsin isääni tai oikeastaan ne ei edes tiedä, että hän on hukassa.

Olen kaivanut esiin kaikki vuoden 1967 lehdet. Vihkiraamatussa lukee, että äiti ja Ilmari on vihitty heinäkuussa ja minut on kastettu marraskuussa. Aloitan tutkimisen kesältä 1967. Katson ensin läpi kaikki kirkolliset uutiset, löytyisikö sieltä äitini ja isäni vihki-ilmoitusta. Selaan ja juoksutan sormeaa ilmoituksesta toiseen: vihitty, vihitty, kastettu, kastettu, kuollut, muuttanut seurakunnasta toiseen.... hetkinen, muuttanut seurakunnasta toiseen. Siinä! Siinä on äitini nimi! Hän on muuttanut synnyinkunnastaan viereiseen kuntaan heinäkuussa 1967. Olisiko se Ilmarin kotikunta? Ainakin ajankohta täsmäisi heidän häidensä tuntumaan. Ensimmäinen mahdollinen todiste siitä, että äiti ja isä ovat ehkä asuneet yhteisessä kodissa. Jatkan etsimistä.

Heinäkuussa ei löydy muuta mielenkiintoista. Elokuun lehdet ovat yhtä paksuja kuin heinäkuunkin. Plaraan sivun toisensa perään, pysähdyn jälleen kirkollisten ilmoitusten sivuille: vihitty, kuollut, kuollut, vihitty, ei yhtään tuttua nimeä. Seuraava lehti: kastettu, kastettu, kastettu, vihitty, vihitty...vihitty! Siinä se on, mustaa valkoisella: vihitty avioliittoon 30. heinäkuuta 1967 ja perässä komeilevat äitini ja isäni nimet – oikein lehteen painettuina. Tämä todistaa, että äitini on puhunut totta. Jossain todellakin on olemassa henkilö, joka on minun oikea isäni.

Riikka kävi selailemassa lehtien vuosikirjoja useampana iltana, ja vielä seuraavienkin vuosien aikana hän palasi niihin.

”Niistä ilmoituksista tuli minulle todella tärkeitä. Kävin katsomassa niitä aika ajoin aina uudestaan ja uudestaan, halusin kai jotenkin varmistaa, että ne olivat totta. Äiti ja isä oli vihitty ja minut oli kastettu. Totuus oli painettu lehteen ja sitä kautta asia tuli todeksi ja minusta tuli kokonainen ihminen. Minä olin jonkun perheen lapsi ja jossain olisi se mies, joka oli isäni. Nyt tiesin, että jonain päivänä hän vielä tulee. Ajattelin, että hän ei tullut viime vuonna rippijuhliini, mutta kun pääsen ylioppilaaksi, hän saattaa tulla.

Loppujen lopuksi löysin lehdistä tosi paljon tietoja. Löysin äidin ja Ilmarin kuulutukset, vihki-ilmoituksen, kasteilmoitukseni ja äidin muuttoilmoituksia seurakunnasta toiseen. Viimeisimmässä ilmoituksessa kerrottiin, että minä ja äiti olemme muuttaneet Ilmarin kotikunnasta takaisin äidin kotikuntaan. Sitä lehdissä ei kerrottu, että joitakin kuukausia myöhemmin sekä äidin avioliitto että Ilmarin isyys kumottiin oikeudessa. Enkä sitä tiennyt minäkään vielä siinä vaiheessa.”

Riikka kävi lukion ja sai valkolakin, mutta isä ei ilmaantunut juhliin. Riikka valmistui ammattiin ja sai lamasta huolimatta vakituisen työpaikan. Nyt hänestä oli 26-vuotiaana tulossa äiti.

”Vuonna 1993 olin rakastunut, odotin ensimmäistä lastani ja olin menossa naimisiin. Päätin, että tämä on se hetki, kun otan yhteyttä biologiseen isääni, tuohon mieheen, jonka nimi on äitini vihkiraamatussa. Etsin hänen yhteystietonsa ja soitin hänelle. Ajattelin, että yllätän hänet ja kerron suoraan, että täällä on Riikka-tyttäresi, olen menossa naimisiin ja sinusta tulee pappa. Jos hän ei ollut vielä tähän mennessä itse ottanut minuun

minkäänlaista yhteyttä, niin nämä tulevat tapahtumat olisivat elämässäni niin isoja asioita, että jos en nyt uskaltaisi ottaa yhteyttä, niin milloin sitten.

Iloisten sanojeni jälkeen puhelimen toisessa päässä tuli aivan hiljaista, kunnes mies sanoi: 'Eikö äitisi ole kertonut, että minä en ole sinun isäsi.' En voinut uskoa kuulemaani. Miten niin ei ole isäni? Sehän luki lehdessäkin. Mies jatkoi: 'Äitisi lapsuudenkaupungin käräjäoikeudesta löytyy oikeudenkäyntipaperit, joista asiat selviävät.' Mitkä paperit! Oliko äiti valehdellut minulle isästäni kaikki nämä 26 vuotta? Olin mieltänyt koko ikäni itseni tämän miehen lapseksi. Miehen, joka ei halua tavata, joka ei tule rippijuhliini, ei lakkiaisiini ja jolle en kelpaa. Se olikin ollut harha. Kallein aarteeni, vihkiraamattu, oli pelkkä valhe.

Tajusin, ettei kukaan ole voinut vuosien aikana kaivata minua. Kukaan ei ole koskaan ollut edes tulossa katsomaan minua. Sellaista miestä, joka olisi tiennyt olemassaolostani, ei ollut olemassa. Ymmärsin, että olin 26 vuotta kantanut mukanaani turhia toiveita ja haaveita.”

Ilmarille soittamansa puhelun jälkeen Riikka kokosi itsensä, käveli alttarille isäpuolensa käsipuolella 150 vieraan juhliessa, synnytti lapsensa ja romahti. Hänet kiidätettiin psykiatriseen sairaalahoitoon kolme päivää synnytyksen jälkeen. Lääkäri tote si hänen sairastuneen psykoositasoiseen synnytyksen jälkeiseen masennukseen.

”En voinut aavistaa, että hajoan kokonaan. Jos olisin etukäteen tiennyt, että näin käy, olisin kertonut synnytyshenkilökunnalle taustastani. Biologisen perimäni lisäksi minuun on jäänyt psyykkiset jäljet elämäni traagisesta alusta: äidin vaikea synnytys, mummon samanaikainen kuolema, siitä seurannut

äidin suru ja perään häpeällinen oikeudenkäynti, hylkäys ja äidin jääminen yksin. Koen, että minulle on kirjoitettu sikiöajasta alkaen tietynlainen elämäntarina. Se kertoo, että olen vaurioitunut. Kukaan ei tahtonut satuttaa, mutta niin siinä vain kävi. Vaikka minusta huolehdittiin, jäi paljon myös kipupisteitä. Kaikki tämä oli säilynyt kehossani ja psyyksessäni ja oli mielestäni syy siihen, että sairastuin synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Oma sairastumiseni lapsivuodeaikana olisi saatettu kyetä hoitamaan eri tavoin, jos asioista olisi ollut tietoa. Olisin varmasti saanut jo aiemmin psyykkistä apua, joka olisi kannatellut siinä tilanteessa.”

Onnekseen Riikka löysi jo heti seuraavalla viikolla synnytyksen jälkeen hyvän lääkärin ja psykoterapeutin ja sai apua. Hän lähti rakentamaan elämäänsä uudestaan, nyt totuudenmukaisesti. Hän hankki kaikki lapsuuttaan koskevat asiakirjat.

”Kävin terapeutini kanssa papereita läpi. Oli järkyttävää lukea äidin avioliiton kumoamisen oikeudenkäyntipapereita. Äitiä oli kohdeltu julmasti. Vaikken olisi edes halunnut lukea niitä kaikkia kauheuksia, tiedän, että se oli välttämätöntä voidakseni ymmärtää. Asiakirjoista selvisi myös se, että äiti oli yrittänyt keskeyttää raskauden lääkkeillä. Hän oli toivonut silloin, etten olisi koskaan syntynytäkään.

Kirjoitin äidille kirjeen. Kerroin, että olen ollut yhteydessä vihkiraamatun mieheen, Ilmariin, ja pyysin, että kävisimme asioita läpi. Äiti ei kyennyt. Kerroin, että ymmärrän luettuani niistä karmeista asioista, miksi hänen on vaikea puhua isästani. Äiti ei puhunut edelleenkaan.

Sen sijaan äitini kiinnittyi vastasyntyneeseen poikaani. Hän hoiti lastani kuin omaansa. Hän oli paljon pojan elämässä mukana ja olin siitä sairastuttuani tietysti kiitollinen, mutta se tuntui

myös oudolta. Saamastani avusta huolimatta minun ei ollut helppoa luoda äiti-poika-suhdetta esikoiseeni. Masennus vaikutti äitiyteen. Se oli sukupolviemme ketjussa minun omankin äitiyteni haava.

Ennen ensimmäistä lastani ajattelin, että haluan ainakin neljä lasta. Toisin kävi. Kaikki tapahtui yhtä aikaa ja elämä oli kaaosta: saimme esikoisemme, muutimme uudelle paikkakunnalle, rakensimme talon ja minä sairastuin. Avioliittomme oli ylikuormittunut. Erosimme ja jäin yksin. Poika oli tuolloin kuusivuotias.

Olin valmistunut lähihoitajaksi ja erikoistunut lapsiin ja nuoriin. Minulla oli kaikki koulutus, tieto ja halu onnistua äitiydessä, mutta en vain onnistunut. Murrosiässä poika huostaanotettiin. Hänellä diagnosoitiin aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD, hän oli pidättelemätön ja addiktoitui tietokonepeleihin. Tästä nopeasta addiktoitumisesta minun olisi jo pitänyt osata arvata, mitä vielä olisi luvassa. Pelaamisen takia en saanut häntä lähtemään kouluun, en pystynyt rajaamaan hänen elämäänsä ja hänestä tuli aggressiivinen. Saimme tilanteeseemme apua, mutta lopulta viranomaiset päätyivät huostaanottoon. Poika oli kahdeksannen ja yhdeksannen luokan sijoituksessa ja muutti sen jälkeen isälleen. Se oli suuri virhe.”

Eron jälkeen Riikka löysi uuden miehen. Mies vaikutti maailman ihanimmalta, juuri sellaiselta, jota Riikka oli etsinytkin.

”Minua on ohjannut elämässä aina isän kaipuu ja puolikkaan puuttuminen. Uskon siitä johtuvan, että olen ajautunut elämänsäni rikkoviin ihmissuhteisiin. Olen etsinyt isää, turvaa, mutta löytänyt vääränlaisia miehiä.

Eron jälkeen tapaamani mies oli täydellinen vastaus isän kaipuuseeni. Kerroin hänelle avoimesti taustastani ja siitä, kuinka

valtavan kipeä asia isättömyys minulle on. Hän lupasi olla ikuisesti tukenani. Otin kaiken janoten vastaan, mutta jälkeenpäin ajateltuna ripustautumiseni ei ollut tervettä.

Melko pian päätimme hankkia lapsen siitäkin huolimatta, että olin ensimmäisen lapseni jälkeen romahtanut. Terapeutini totesi, että lapsen saaminen voi olla korjaavakin kokemus, mutta lääkärimini oli kauhuissaan ja kyseli, että 'oletko varma, että se on sinulle hyväksi?' Olin varma. Totta kai.

Nyt tiesin, mitä voi olla luvassa, joten synnytykseen osattiin varautua. Sain apua synnytyspelkooni, ja kättilö oli luonani koko synnytyksen. Synnytys oli äärimmäisen hyvä kokemus, poika oli ihana, kättilöstä oli valtavasti apua ja kaikki meni juuri niin kuin piti.

Siltikin tipahdin. Sairastuin jälleen vakavaan masennukseen. Podin hirveää ahdistusta, johon eivät auttaneet lääkkeetkään, ja jouduin jälleen sairaalahoitoon. Vauvani ollessa noin kahden kuukauden ikäinen aloin parantua. Mutta sitten paljastui, ettei se ihana mies, joka auttoi ja hoiti ja lupasi olla aina tukenani, ollutkaan niin ihana. Hänestä alkoi tulla esiin narsistisia piirteitä. Hän haavoitti, sätti ja pisti kipeimpään paikkaan. Hän osasi satuttaa henkisesti. Isättömyys on minun haavani ja hän tiesi sen, muttei epäröinyt käyttää sitäkin minua vastaan. Hän saattoi raivoissaan huutaa ja haukkua minua äpäräksi, jonka ei olisi pitänyt lainkaan syntyä. Lähin ihmiseni haavoitti minua pahimmalla mahdollisella tavalla. Erosimme, kun poikamme oli vasta yhden vanha, mutta senkin jälkeen hän kiusasi ja yritti satuttaa minua systemaattisesti.”

Sitten Riikan elämässä tapahtui jotain, minkä takia isän pohittaminen jäi useaksi vuodeksi. Hän meni kolmannen kerran naimisiin ja löysi vihdoinkin rinnalleen elämänsä rakkauden. Samaan

aikaan alkoivat hänen elämänsä ihanimmat ja kamalimmat vuodet: parisuhde kukoisti, mutta esikoisen elämä luisui vähitellen tuhoon.

En saa poikaani yhteyttä. Olen yrittänyt soittaa aamusta lähtien. Kiukuttaa, sillä tänään oli sovittu huume kuntoutukseen lähdöstä. Poika on kuitenkin jo täysi-ikäinen, enkä voi pakottaa häntä mihinkään. Pojan puhelin soi, mutta kukaan ei vastaa. Kuluu tunti ja toinen. Kiukku vaihtuu huoleksi. Soitan vuokraisännälle ja pyydän avaimia poikani asuntoon.

Ovella huomaan, että oven ikkunalasi on rikki. Jaahas, edellisenä iltana ei ole valmistauduttu kuntoutukseen lähtöön, vaan bilatetty. Menen peremmälle huoneistoon. Kaikki valot ovat päällä. Huokaisen helpotuksesta. Luojan kiitos, poika röhnöttää sohvalla tutuissa virttyneissä collegeissaan ja kuorsaa koristen.

Katselen paikat läpi. Makuuhuoneessa vuode on petaamatta ja verhot kiinni. Kämpä on järkyttävässä kunnossa. Lääkkeitä ja niiden tyhjiä foliopakkauksia on kaikkialla. Keittiöstä löydän huumeruiskuja ja muita käyttövälineitä, suihkussa on kannabiksen polttamiseen käytettävä ämpäri ja isosta limsapullostä tehty polttoväline. Tupakantumppeja on ympäri suihkun lattiaa. Poikani edellisen, epäonnistuneen huume kuntoutusjakson tavarat ja vaatteet ovat edelleen isossa kassissa olohuoneen lattialla. Eikö tämä lopu koskaan.

Ihmettelen, ettei poika havahdu unestaan, vaikka liikun asunnossa. Menen katsomaan lähempää, korina on loppunut. Läpsäisen häntä poskelle. Ei mitään vaikutusta. Ravistelen häntä. Herää! Ei mitään. Tajuan, etten saa häntä hereille. Paniikki alkaa nousta. Soitan 112:een.

”Täällä on sekakäyttäjät, mun poika, enkä saa sitä hereille.” Annan osoitteen ja nainen puhelimen toisessa päässä kysyy, osaanko

elvyttää. Voi herranjumala, ajattelen mielessäni. Nainen pyytää laittamaan puhelimen kaiuttimelle ja antaa neuvoja. Käskää siirtämään pojan lattialle. Olen hädissäni, miten minä siihen pystyn, iso mies jo. Saan pojan lattialle ja noudatan naisen neuvoja painella rauhallisesti sydämen kohdalta. Rauhallisesti sydämen kohdalta, toistan mielessäni. Miten tässä voi olla rauhallinen. Apua on tulossa, ei mitään hätää, lupaa nainen puhelimessa. Jatkan painelua. Nainen laskee rauhallisesti numeroita ja painelen poikani rintaa hänen tahtiinsa. Rauhoitun ja mietin, että eihän tässä ole mitään hätää, ambulanssi tulee kohta ja vie pojan sairaalaan ja siellä ne saavat sen tokenemaan. Kyllä, näin se on. Jatkan painelua.

Ambulanssimiehet ryntäävät sisään. Heitä on monta. Horjahan päin seinää, kun he kiirehtivät pojan luo ja aloittavat elvytyksen. Kun yksi lopettaa, toinen jatkaa, ja sitä jatkuu ja jatkuu – loputtomiin. Menen ulos etupihan penkille istumaan. Istun, mutta kehoni vatkaa penkillä ylös ja alas, ylös ja alas. En saa sitä loppumaan. Pumppaan itseäni ylös ja alas, ylös ja alas. Piha on täynnä ambulansseja, ainakin kolme ellei neljä. Miksi näitä on näin paljon? Aika kuluu ja kuluu, enkä saa kehoani pysähtymään.

Joku tulee ulos, katsoo silmiin ja sanoo jotain. En ymmärrä sanoja. Tuijotan miestä. Hän toistaa. ”Rouva, valitettavasti emme saaneet poikaanne elvytettyä.” Tuijotan edelleen. Hän laittaa käden olkapäälleni. Nousen ylös ja kävelen sisälle. Kaaos on hellittänyt ja huoneessa on aivan hiljaista. Minun pieni poikani makaa keskellä lattiaa. Hän makaa liikkumattomana, hengityspotki suussaan. Kuolleenä. Otan hänen päänsä syliini ja silitän. Eihän tämä voinut olla tässä. Heijaan häntä ja silitän vielä vähän lisää. Rukoilen, että Taivaan Isä oikeasti ottaisi hänet vastaan taivaassa.